

FORUM POLONIJNE 1974

Rozwijające się od szeregu lat różnorodne formy kontaktów Polonii z krajem ukoronowane zostały w lipcu 1974 r. (w okresie obchodów XXX-lecia Polski Ludowej) Forum Polonijnym, imprezą o szczególnej randze i doniosłym znaczeniu zarówno dla Polonii, jak i dla kraju. Wspomniane Forum zgromadziło w Krakowie i Warszawie (w dniach od 16 - 23 lipca) ponad 200 reprezentantów polonijnych stowarzyszeń i organizacji, środowisk naukowych, polityków, pisarzy, artystów, dziennikarzy, duchownych różnych wyznań oraz przedstawicieli kół przemysłowych i handlowych — łącznie z 19 krajów Europy, Stanów Zjednoczonych, Ameryki Południowej i Australii. Uroczysty charakter spotkania podkreślała obecność na otwarciu Forum Polonijnego przewodniczącego Rady Państwa prof. dra Henryka Jabłońskiego, ministra spraw zagranicznych Stefana Olszowskiego oraz prezesa Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” Wincentego Kraśki.

Uczestnicy Forum Polonijnego brali udział w obradach plenarnych, dyskusjach zespołów problemowych oraz w imprezach kulturalnych, wycieczkach i spotkaniach towarzyskich. Otwarcia Forum dokonał na Wawelu przewodniczący komitetu do spraw tej imprezy prof. dr Janusz Groszkowski, a przemówienie powitalne wygłosił przewodniczący Rady Państwa prof. dr Henryk Jabłoński. Z żywym zainteresowaniem uczestników spotkał się również zamykający uroczystość oficjalnego otwarcia referat prof. dra Bogdana Suchodolskiego, omawiający wkład Polaków, Polski i Polonii w rozwój nauki, kultury i cywilizacji świata.

Podczas obrad plenarnych, jakie w dniu 17 lipca 1974 r. toczyły się w historycznej sali Hołdu Pruskiego w Sukiennicach, uwagę gości skupił referat sekretarza generalnego Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” Wiesława Adamskiego, pt. *Polska — Polonia, metody i formy współpracy*. Rozwinięcie i wzbogacenie głównych tez referatu stanowiła ożywiona dyskusja tocząca się bezpośrednio po jego wygłoszeniu, a kontynuowana także w zespołach problemowych. Obrady zespołów stanowiły najszerszą płaszczyznę nieskrępowanej, wielokierunkowej wymiany poglądów działaczy polonijnych, reprezentujących różne środowiska społeczne i różne kraje osiedlenia rodaków żyjących za granicą.

Główne i najbardziej interesujące obrady toczyły się w zespołach omawiających problemy form i metod pracy organizacji polonijnych, głównie pracy oświatowo-wychowawczej z młodzieżą polonijną. Zespół problemów organizacyjnych obradował pod przewodnictwem I. E. Łukaszcyka (RFN), z udziałem sekretarza generalnego Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” Wiesława Adamskiego. Uwaga dyskutantów koncentrowała się także wokół najistotniejszych spraw związanych z problematyką funkcjonowania organizacji polonijnych, wzbogacenia różnorodnych form działalności oraz — co jest godne podkreślenia — na tych elementach, które umożliwiają rozwój kontaktów i współpracy z krajem.

Szczególną uwagą otaczano kwestie dotyczące wzrostu znaczenia społecznego oraz prestiżu Polonii w krajach osiedlenia. W tonie poszczególnych wypowiedzi dominowała troska o rozwój polonijnych organizacji pod względem ilościowym oraz dbałość o wysoki poziom ich pracy w sensie merytorycznym. Za bardzo istotne uznawali dyskutanci również problemy związane z odpowiedzialnością spoczywającą na działaczach polonijnych za obronę dobrego imienia Polskiej Ludowej oraz z rozpowszechnianiem informacji o jej dorobku społeczno-gospodarczym i kulturalnym. Do postulatów najczęściej wysuwanych przez mówców zaliczyć należy sprawy rozwoju różnorodnych form współpracy i więzi między krajem a Polonią, przy czym szczególnie mocno akcentowano konieczność zwiększenia ilości informacji oraz — w związku z tym — potrzebę stałego dopływu wszelkiego rodzaju publikacji z kraju.

Członkowie zespołu kultury (około 40 osób) spotkali się dwukrotnie w Krakowie, w zabytkowej auli *Collegium Maius* Uniwersytetu Jagiellońskiego i w Warszawie, w gmachu Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Posiedzeniu w Krakowie przewodniczył rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr M. Karaś, a referat wprowadzający do dyskusji wygłosił prof. dr K. Estreicher. Charakteryzując wiek XIX mówca określił go jako „złoty wiek kultury polskiej”, kiedy to polscy uczeni i artyści pracowali nie tylko na terenach ziem polskich, ale, rozproszeni po całym świecie, swą wiedzą i pracą wnieśli poważny wkład w rozwój nauki i kultury krajów europejskich, obu Ameryk i Australii. Prof. Estreicher przypomniał, jak wielką rolę pełniła wówczas literatura, a zwłaszcza dzieła Sienkiewicza, które były „ zaczytywane w bibliotekach polonijnych”. Wymienił m. in. takich słynnych Polaków, jak: Ignacy Domeyko — geolog działający w Chile, Ernest Malinowski — twórca kolei przecinającej Andy na wysokości 4768 m, Paweł E. Strzelecki — badacz Australii oraz Helena Modrzejewska i Ignacy Paderewski.

Wystąpienie dra Aleksandra Rytela (Chicago, USA) poświęcone było wyczerpującemu omówieniu różnorodnych obchodów rocznicy kopernikowskiej w Chicago. Obchody te zakończone zostały uroczystym odsłonięciem pomnika Kopernika, będącego kopią rzeźby stojącej przed Pałacem Staszica w Warszawie. Swoje interesujące przemówienie (pełne zaangażowania i dumy z polskiego pochodzenia M. Kopernika) dokumentował mówca pokazem fotosów obrazujących usytuowanie pomnika w Chicago.

Prof. Karol Kocimski (*Iowa State University*, USA) scharakteryzował rozwój kontaktów między uczelniami amerykańskimi i polskimi oraz ich dorobek w dziedzinie architektury i urbanistyki. Za szczególnie godne podkreślenia prof. K. Kocimski uznał również to, że liczba polskich architektów, którzy studia kończyli przed wojną w Polsce, zajmuje obecnie poważne stanowiska w USA, W. Brytanii i w krajach Ameryki Południowej.

Wystąpienie mgra J. Ziemińskiego (PAN, Poznań) dotyczyło problemu stale wzrastającego znaczenia polonijnych artystów plastyków. Mówca wyodrębnił kolejne okresy migracji przedstawicieli tej grupy twórczej. Przełomową datę stanowi w tym względzie rok 1939, który zakończył masowe wyjazdy artystów pozostających w stałym kontakcie z krajem. Po wojnie wielu z nich pozostało na stałe w krajach Europy zachodniej (Anglia, Francja), część w końcu lat czterdziestych przeniosła się do Kanady i USA, gdzie powstały nowe centra sztuki polonijnej. Dla prestiżu Polonii niezmiernie ważny jest fakt, że twórczość takich artystów, jak np. Wostana we Francji, Roszaka i Anuszkiewicza w USA czy też Lewandowskiego w Brazylii, zyskała sobie międzynarodową sławę i uznanie. Na uwagę i pozytywną ocenę zasługuje zjawisko stale wzrastających w ostatnich latach kontaktów artystów polonijnych ze środowiskami artystycznymi w Polsce.

Drugiemu posiedzeniu (Warszawa, 19 lipca 1974 r.) przewodniczył wiceminister Kultury i Sztuki Tadeusz Kaczmarek. Podczas dyskusji dominowały wypowiedzi o konieczności rozszerzenia propagandy kultury polskiej poza granicami kraju. Reprezentanci Polonii deklarowali bezinteresowną pomoc, prosząc o nadsyłanie takich materiałów, jak książki, przezrocza, filmy oraz organizację różnorodnych imprez artystycznych na najwyższym poziomie. Postulowano zintensyfikowanie działalności attaché kulturalnych w ambasadach i konsulatach oraz najszersze kontakty z miejscową Polonią, która uważa pomoc w upowszechnianiu polskiej kultury za swój obowiązek i wyróżnienie. Podobne treści dominowały w wypowiedziach M. Piotrowskiego (Szwajcaria), W. Kaczmarkiewicza (Tuluza, Francja), prof. K. Kocimskiego (USA), dra Uchotskiego (W. Brytania), J. Łukaszczyka (Austria), prof. I. Giuresco (Austria).

Dr F. Mocha (Polski Instytut Naukowy w N. Jorku) przedstawił zagadnienie reaktywowania i zakładania katedr kultury polskiej na uniwersytetach amerykańskich, co wiąże się z ogólnym wzmożonym zainteresowaniem Polską. O zainteresowaniu polską kulturą, zwłaszcza teatrem, mówił również prof. E. J. Czerwiński (State University w N. Jorku). W prowadzonym przez siebie teatrze prof. Czerwiński w ciągu trzech lat zaprezentował 30 premier awangardowych sztuk, głównie autorów polskich. Wszystkie spektakle, grane w języku angielskim, cieszyły się dużym zainteresowaniem.

Prof. K. Kocimski przedstawił zebrany i omówił makietę zaprojektowanego przez siebie Instytutu Geriatrycznego, który zamierza wybudować w Warce. Zreferował także rozmowy, jakie prowadził w tej sprawie z kompetentnymi osobami w Polsce i USA. Cz. Lewandowski (malarz, Brazylia) mówił o swym życiu i koncepcji sztuki. M. Piotrowski (rzeźbiarz, Szwajcaria) zaproponował, aby w różnych konkursach artystycznych organizowanych w Polsce mogli wziąć udział artyści polonijni.

Obrady podsumował, ustosunkowując się do wypowiedzi i obiecując pomoc merytoryczną i organizacyjną, prowadzący zebranie wiceminister Tadeusz Kaczmarek.

Kwestia przekazywania i utrzymywania świadomości narodowej wśród młodzieży polskiego pochodzenia jest węzłowym problemem nie tylko Polonii we wszystkich krajach osiedlenia, ale posiada również znaczenie ogólnonarodowe. Wśród młodego pokolenia polonijnego od dawna obserwuje się ogromne zainteresowanie Polską, jej historią i współczesnością. Sprawom właściwej pomocy dla ośrodków polonijnych i osób bezinteresownie działających wśród młodzieży poświęcone były obrady zespołu problemowego oświaty polonijnej. Dyskutantami tego zespołu były głównie osoby związane z oświatą, ze szkołkami sobotnimi i klubami polskimi. Dzieleno się ze swoimi trudnościami, przedstawiano osiągnięcia i doświadczenia, gromadzone często przez wiele lat.

Jednym z głównych problemów szkolnictwa polonijnego jest brak elementarzy, podręczników i materiałów do nauki języka polskiego, geografii i historii. Wskazywano na konieczność zwiększenia oddziaływania polskiej książki za granicą. Odczuwa się brak podstawowych pozycji klasycznej i współczesnej literatury polskiej, prac dotyczących historii (np. *Historia Polski* wydana przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe w języku angielskim, i francuskim dotarła tylko do większych bibliotek, a jest publikacją bardzo poszukiwaną przez nauczycieli i działaczy oświatowych Polonii) a także współczesnej Polski.

Sygnalizowano duże braki w środkach audiowizualnych (w formie przezroczy, filmów oświatowych, płyt, nagrań magnetofonowych i in.), przedstawiających polski krajobraz, kulturę ludową, sztukę i zabytki. Aby filmy i materiały produkowane w Polsce mogły w pełni spełniać swe zadanie, należy — zdaniem dyskutantów — zaopatrywać je w *dubbing* w języku kraju, do którego są wysyłane, gdyż nie wszyscy przedstawiciele Polonii władają biegle językiem polskim (dotyczy to zwłaszcza młodzieży wychowanej już poza Polską). *Dubbing* umożliwi odbiór polskiego filmu także widzom spoza kręgów polonijnych, którzy — jak to wielokrotnie wskazywano — brali często udział w imprezach organizowanych przez ośrodki oświatowe i kluby polonijne.

Podkreślano dużą wartość organizowanych w Polsce (Kraków, Lublin, Wrocław, Poznań) Letnich Szkół Kultury i Języka Polskiego. Prowadzone wykłady i lektury pozwoliły młodzieży skonfrontować posiadane wiadomości o Polsce z rzeczywistością. Sugerowano jednocześnie, by w szkołach tych uczestniczyła również młodzież z Polski, co pozwoliłoby na lepsze opanowanie języka polskiego.

Kształcenie w Polsce kadr nauczycielskich i umożliwienie studiów na polskich wyższych uczelniach — w dużo szerszym zakresie niż dotychczas — było następnym ważnym postulatem osób uczestniczących w zespole oświaty polonijnej. Nauczyciele szkółek sobotnich czy niedzielnych są coraz częściej osobami starszymi, którym prowadzenie zajęć z kilkudziesięcioma młodymi ludźmi o różnym poziomie znajomości języka polskiego i zagadnień polskich sprawia znaczne trudności. Stwarza to konieczność dopływu nowych, młodych i wykwalifikowanych kadr nauczycielskich. Dyskutanci przedstawili również rolę duchowieństwa katolickiego w pracy oświatowo-wychowawczej wśród dzieci i młodzieży polonijnej. Często salki parafialne są jedynymi większymi pomieszczeniami, z których mogą korzystać szkoły sobotnie lub niedzielne. Aby praca wśród młodzieży polonijnej dała oczekiwane rezultaty, postulowano stworzenie sieci polskich ośrodków kulturalnych za granicą, które zajęłyby się rozpowszechnieniem wspomnianych wyżej pomocy i materiałów.

Dyskusję zespołu oświaty polonijnej podsumował minister oświaty i wychowania Jerzy Kuberski, który pozytywnie ustosunkował się do przedstawionych postulatów, życzeń i sugestii, wskazując jednocześnie, że uczynione zostanie wszystko, by oświata polonijna osiągnęła wkrótce poziom odpowiedni do jej rangi w życiu narodu polskiego.

W dniu 20 lipca 1974 r. w Sali Warszawskiej Pałacu Kultury i Nauki odbyła się uroczysta sesja plenarna, zamykająca obrady Forum Polonijnego 1974 r.

Sesję otworzył przewodniczący Komitetu Forum prof. dr Janusz Groszkowski, a prof. dr Kazimierz Secomski zapoznał zebranych z perspektywami rozwoju PRL do roku 2000. Następnie doc. dr Hieronim Kubiak podsumował obrady sześciu zespołów problemowych, m. in. zespołu oświaty polonijnej i zespołu kultury. Wskazał m. in. na duże znaczenie wymiany kulturalnej, ochrony polskiego folkloru, popularyzacji pieśni i kultury. Mówca omówił również prace zespołu problemów ekonomicznych — gdzie wymieniano poglądy na temat obrotu handlowego, eksportu z Polski i konieczności preferowania w wymianie handlowej środowisk polonijnych, poprzez uelastycznienie przepisów ekonomicznych. W zespole turystyki wiele mówiono na temat walorów rekreacyjnych Polski, wskazując równocześnie na niedostateczną reklamę tych walorów. W zespole propagandy zwracano uwagę na niedostateczny dopływ wydawnictw i materiałów propagandowych oraz problem reagowania Polskiego Radia i TV na wystąpienia antypolskie; w zespole organizacyjnym głównym motywem przewijającym się w dyskusji była „budowa i działanie w kierunku jedności tam, gdzie jest ona możliwa i konieczna”.

Odczytanie *Apelu Forum Polonijnego 1974*, kierowanego do wszystkich Polaków na świecie oraz wystąpienie Wincentego Kraśki, prezesa Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”, zakończyło obrady.

Uroczystym akcentem wieńczącym pobyt rodaków w kraju było spotkanie I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka z kilkudziesięcioosobową grupą przedstawicieli środowisk polonijnych. Podczas tego bezpośredniego spotkania, pierwszy sekretarz KC PZPR przekazał najserdeczniejsze pozdrowienia od władz Polski dla wszystkich Polaków na świecie. Podkreślając w swoim wystąpieniu rozliczne więzi łączące Polonię z krajem powiedział m. in.:

„Silną Polskę tworzymy w Polsce, ale zachęcamy Was do tego, abyście wnosili w jej budowę także swój wkład, nawet najmniejszy. To wszystko co w Polsce robimy ma bowiem ogromne znaczenie nie tylko dla przyszłości kraju i ludzi w nim mieszkających, ale także dla pozycji wszystkich Polaków rozsianych po całym świecie”.

K. P. Z.

ERRATA

W „Przeglądzie Zachodnim” nr 1/1975 w artykule Barbary Bojarskiej pt. *Rozprawy sądowe w RFN przeciwko przestępcom wojennym w 1974 r.*

s. 152 wiersz 3 od góry jest: *normalne*, winno być: *moralne*

s. 156 wiersz 4 od dołu jest: *3000 000*, winno być: *300 000*

s. 157 wiersz 7 od dołu jest: *zachowujące* winno być: *zakazujące*

